

واکاوی حقیقت "سلم" در زیارت عاشورا با استناد به آیه ۲۰۸ سوره بقره و معرفی اربعین به عنوان یکی از مصادیق عملی آن

الهام ایمانی

گروه الهیات و معارف اسلامی، واحد خرم آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، خرم آباد، ایران

چکیده

اسلام پیش از تحقق صلح جهانی، "سلم و صلح" را از ضمیر و باطن انسان شروع می کند. سپس در محیط خانواده و پس از آن در اجتماع و در میادین بین المللی و میان همه ملت ها محقق می سازد.

مفاد آیات و روایات دلالت بر تقدم صلح بر جنگ دارد «وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا» و قبول پیشنهاد صلح از سوی دشمن را لازم می شمارد. در این صلح طرفین ملزم به رعایت تعهداتی هستند که در صورت نقض از طرف مقابل، عقد صلح نیز نقض می شود.

قرآن صلح، سلم و اصول و مبانی آن را طی آیاتی بیان می فرماید. در کلام ائمه (ع) نیز این اصول مطرح می گردد و اباعبدالله حسین (ع) به عنوان نماد و اسوه انسانیت در ایستادگی مقابل طاغوت با شهادت مظلومانه خود حوزه ای را ترسیم می نماید که حاضران در آن جزء قلمرو ایستادگی، آزادگی و عزتمندی تعریف می شوند و این تعریف در نظر غیر شیعیان بلکه غیر مسلمانان نیز پذیرفته شده است.

لذا با فرازی از زیارتنامه عاشورا به دنبال دریافت و اثبات آن اصول قرآنی در کلام معصومین علیه السلام جستجو شده است.

در پژوهش حاضر با به کارگیری روش های تحلیل محتوا و معنانشناسی زبانی سعی شده است به درک و دریافت مفهوم واژه "سلم" در آیه ۲۰۸ سوره بقره پرداخته شود سپس با استناد به دریافت درست از آن، فراز "سلم" در زیارت عاشورا تبیین گردد. با این هدف که حرکت اربعین را (به شکل سال های اخیر) به عنوان یکی از مصادیق عملی آن باز تعریف نماید.

واژگان کلیدی: سلم، اربعین حسینی، زیارت عاشورا، مصادیق عملی، آیه ۲۰۸ سوره بقره

1. مقدمه

جنگ و صلح از نگاه آموزه های دینی مانند سایر رفتارهای اجتماعی بشر مشمول قوانین و قواعدی است که حاکمان فرماندهان و لشکریان ملزم به رعایت آنها هستند.

حصول اهداف انسانی و اسلامی جنگ و صلح، زمانی میسر می گردد که جنگ، چه زمانی که ناخواسته چه زمانی که به جهت ضرورت رخ می دهد، بر مبنای قوانین شریعت مدیریت شود.

مسلمین با اتکا به اصول و مبانی قوانین شریعت می توانند بهترین نقش انسانی را جلوه نمایند. به همین منظور معرفت نسبت به مناسک مذهبی ضروری است. به طور نمونه زیارت به عنوان یکی از مناسک دینی، در همه ادیان وجود سیاسی دارد. به ویژه در میان مسلمانان که دین حوزه وسیعی از زندگی را پوشش می دهد. زیارت هم به صورت عملی هم به صورت خوانشی، نوعی فعالیت سیاسی اجتماعی تلقی می گردد.

در این میان زیارت عاشورا یکی از تجلیات فلسفه سیاسی شیعیان محسوب می شود.

بنابراین با توجه به اینکه "صلح و سلم" یکی از الگوهای دینی برای همراهی با ائمه (ع) در راستای زندگی سعادت‌مندانه قلمداد می گردد. در اولین قدم لازم است حقیقت سلم را در آینه آیات و روایات واکاوی نماییم. سپس به معرفی اربعین حسینی، که پرچم قیام احیاگر اباعبدالله حسین (ع) است، به عنوان یکی از مصادیق عملی ایجاد فضای سلم و امنیت پردازیم.

2. بیان مسأله

در تاریخ می خوانیم بعد از پیامبر (ص) ارزش های جامعه از وحشیگری، غارت، بی عدالتی و خرافه پرستی به بالاترین سطح از ارزش های الهی و انسانی خود در طول تاریخ بشر تبدیل گشت.

پیامبر (ص) هنگامی که «معاذ بن جبل» را به سوی یمن می فرستاد به او فرمود: ای معاذ! آثار جاهلیت و رسوم باطل را بمیران و سنت های متعالی اسلامی را در میان مردم ترویج نما. (پاک نیا تبریزی، 1389)

و در حالی که خداوند در قرآن، رسول خود را «سِرَاجاً مُنِیراً» (احزاب، ۴۵ و ۴۶) نامید؛ رسول خدا (ص) درباره امام حسین (ع) فرمودند: «همانا حسین علیه السلام چراغ هدایت و کشتی نجات است»¹.

از آن جایی که سلم و حرب در نزد امام زمان هر مسلمان، سلم و حرب مسلم آن شخص تلقی می شود؛ انتخاب نوع سلم یا حرب (که به طور حتم دارای ابعاد و شقوقی است) متناسب با شرایط و زمان را می طلبد.

لذا هدف ما در این پژوهش پرداختن به این اقسام و اعتبارات است.

3. سوالات پژوهش

- 1) آیا سلم در فراز زیارت عاشورا و آیه ۲۰۸ سوره بقره در یک سیر مفهومی قرار دارد؟
- 2) از نظر اسلام، سلم در عرصه های مختلف، چگونه دسته بندی می شود؟

¹ بحار الانوار، مجلسی، ج 44، ص 340

(3) مصادیق سلم و حرب طبق آیه ۲۰۸ سوره بقره کدامند؟

4. مرور پیشینه

1-4) پیشینه نظری

سیره عملی پیامبر خدا (ص) و دیگر بزرگان اسلام در طول تاریخ زمامداری آنان این بوده است که با توطئه گران و جنگ افروزان نخست از در گفتگو منطق و استدلال وارد می شدند. زیرا قاعده اولیه نزد ایشان صلح بوده است. هر گاه که کفار متمایل به صلح و مسالمت و زندگی طبیعی بودند با آنان از در صلح مسالمت در می آمدند؛ حتی اگر می دانستند در صورت جنگ با آنان سپاه اسلام پیروز و غالب است.

در سخنان و خطبه های امام حسین (ع) در حادثه کربلا نیز احراز از قتال، مشهود است. اگرچه به آنجا می رسند که جهاد و شهادت آخرین راه رساندن پیام الهی به مسلمین است.

در باب پیشینه نظری مبحث سلم و صلح در کلام اندیشمندان، پس از بررسی تالیفات و تحقیقات پیرامون سلم و صلح از منظر قرآن و روایات به ویژه در زیارت عاشورا و نیز حرکت کنونی در اربعین حسینی از اقصی نقاط جهان به سمت کربلا، آنچه به دست آمد را می توان در سه دسته تقسیم نمود:

➤ تالیفات و تحقیقات حول سلم و صلح جهانی از منظر اسلام.

➤ تالیفات و تحقیقات درباره فرازهای زیارت عاشورا.

➤ تالیفات و تحقیقات پیرامون اجتماع بزرگ عاشوراییان در اربعین حسینی در کربلا.

هرچند این تالیفات مطالب را جداگانه مورد بررسی قرار داده اند اما با مطالعه آنها می توان به هدفی که این پژوهش مورد نظر داشته، دست یافت.

2-4) پیشینه پژوهش

سید محمد قطب (1391) در کتاب "اسلام و صلح جهانی" به طور مبسوط درباره حلقه های تحقق صلح و عدالت جهانی از سلم و آرامش درونی هر فرد تا سلم و آرامش میان ملت ها بحث می کند و در پایان راه رهایی و تحقق صلح جهانی را تبیین می نماید.

محتوای کتاب "نگرشی کوتاه بر حماسه پیروز کربلا" مهدی سلیمانی رامسری (1379) به بررسی و تحلیلی از صلح امام حسن مجتبی علیه السلام و قیام پیروزمند امام حسین علیه السلام از دیدگاه تاریخ و روایات و نیز از نگاه اندیشمندان غربی پرداخته است.

سید فضل الله موسوی (1394) مولف "کتاب اسلام پیام آور صلح و دوستی" به بررسی دیدگاه اسلام درباره صلح و حقوق بشر می پردازد.

کتاب "حماسه حسینی" استاد شهید مرتضی مطهری، مجموعه ای است دو جلدی؛ جلد اول سخنرانی و جلد دوم یادداشتهای او پیرامون عاشورا و واقعه کربلا و تحریفات تاریخی صورت گرفته در آن می باشد.

جمعی از نویسندگان پژوهشکده حج و زیارت کتاب "مجموعه مقالات اربعین" را گردآوری نموده اند که در دو بخش: اربعین در مقالات پژوهشی و اربعین در روزنامه ها، این حرکت و اجتماع عظیم را از مفهوم شناسی اربعین تا قدرت نرم سیاسی آن در سال های اخیر مورد بحث قرار می دهد.

5. جنبه نوآوری پژوهش

پژوهشگر در بررسی منابع تألیفی و تحقیقی پیرامون موضوع پژوهش، دریافت که استناد به آیه ۲۰۸ سوره بقره و پرداختن به مقوله "سلم" در زیارت عاشورا و نیز بیان مصداقی حرکت اربعین، تحقیقی تازه می باشد.

6. روش شناسی پژوهش

به منظور فهم مفهوم «سلم» در قرآن کریم و درک دیدگاه اسلامی به این مفهوم نیازمند دقت فراوانی هستیم. کار بست روشی متناسب با متدولوژی فهم قرآن کریم، اصلی اساسی است. در تحقیق حاضر از دو روش تحلیل محتوا و معناشناسی زبانی استفاده می شود.

تحلیل محتوا روشی است که بتوان بر اساس آن، خصوصیات زبانی یک متن گفته یا نوشته شده را به طور واقع بینانه یا عینی و به طور سیستماتیک، شناخت و از آن ها نیز استنتاج هایی درباره مسائل غیرزبانی؛ یعنی درباره خصوصیات فردی و اجتماعی گوینده یا نویسنده و نظرات و گرایش های وی، نمود (رفیع پور، ۱۳۸۴).

معناشناسی نیز یکی از این دانش هاست که در آن درباره کیفیت معنا و چگونگی دلالت نشانه ها سخن گفته می شود، از این رو، این دانش می تواند از مباحث جدید و مفید در حوزه علوم قرآن باشد و به صورت مبنایی و مقدماتی در علم تفسیر از آن استفاده شود.

در این تحقیق داده ها با روش کتابخانه ای جمع آوری نموده سپس با معناشناسی زبانی، مضامین سلم و صلح تعریف و تبیین گردیده است. پس از آن، صورت های سلم و صلح واقعی و انواع حرب و ویرانگری ها تا به امروز تحلیل شده است.

7. تحلیل داده ها

7-1) مفهوم سلم

7-1-1) سلم در اصطلاح

اهل لغت در معنای این واژه اختلاف دارند برخی می گویند «سلم» به معنای صلح بوده و «سلم» به معنای تسلیم و اطاعت است. بعضی گفته اند «سلم» معنایش صلح، و «سلم» در معنای اسلام است.

راغب اصفهانی می گوید: «السَّلَامُ و السَّلْمُ و السَّلْمُ»؛ یعنی صلح. «سلم القوم»؛ یعنی آن قوم با هم آشتی و توافق کردند.

7-1-2) مفهوم سلم

یک روش برای دستیابی به دیدگاه اسلامی در زمینه صلح، بررسی مفاهیم مرتبط با صلح و تحلیل آیات مرتبط با این مفاهیم می باشد. در متون و منابع اسلامی، سه واژه برای بیان مفاهیم مرتبط با صلح وجود دارد صلح، سلم و مهاده برخی ویژگی های

واژه سلم با توجه به دامنه معانی، بیان‌گر آن است که نزدیک‌ترین واژه به مفهوم صلح متعارف، واژه سلم است. برخی از آن ویژگی‌ها عبارتند از:

- فراگیر بودن
- مبتنی بر حق بودن
- متوقف بر جنگ نبودن

3-1-7 سلم در قرآن

واژه سلم در قرآن کریم با اعراب‌های گوناگون در 10 آیه به کار رفته است. با بررسی این آیات مشخص شد که این واژه در پنج آیه در معنای صلح آمده است.

با توجه به اختلاف معنای «سلم» نزد لغت‌شناسان، مفسران نیز با توجه به کاربرد این واژه در آیات مختلف، در معنای آن نظریات مختلفی ارائه کرده‌اند. بنابر این آن‌جا که قرآن کریم می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلْمِ كَافَّةً^۲».

برخی معتقدند از مفهوم این آیه چنین استفاده می‌شود که صلح و آرامش تنها در پرتو ایمان امکان‌پذیر است. بلکه می‌توان گفت از دعوت عمومی این آیه که همه مؤمنان را بدون استثناء از هر زبان و نژاد و منطقه جغرافیایی و قشر اجتماعی، به صلح و صفا دعوت می‌کند، استفاده می‌شود که در پرتو ایمان به خدا، تشکیل حکومت واحد جهانی که صلح در سایه آن همه جا آشکار گردد، امکان‌پذیر است.

عده‌ای می‌گویند «ادْخُلُوا فِي السَّلْمِ»، «سلم» به کسر و فتح، قرائت شده و به معنای صلح است و مقصود از ایمان که در ابتدای آیه آمده، اسلام است که با بیعت عمومی و قبول دعوت ظاهری به دست می‌آید و مقصود از سلم، ولایت و بیعت خصوصی و قبول دعوت باطنی است و این معنا، «سلم» نامیده می‌شود؛ چون کسی که به سبب پذیرش دعوت باطنی و قبول ولایت در ایمان حقیقی داخل شده، به تدریج برای او صلح کلی با همه موجودات حاصل می‌شود، و با هیچ یک از آنها در هیچ چیز منازعه نمی‌کند.

بنابر این با دقت در آنچه که بیان شد، به نظر می‌رسد واژه «سلم» و «صلح» از نظر معنایی نزدیک به هم بوده، و در فرهنگ کاربرد یکسان دارند. این معنا از بسیاری از آیات قرآن قابل برداشت است مانند: «وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ^۳» و اگر تمایل به صلح نشان دهند، تو نیز از در صلح درآی و بر خدا توکل کن، که او شنوا و دانا است. البته همانگونه که بیان شد، واژه «سلم» گستره معنایی بیشتری دارد.

4-1-7 سلم در آیه ۲۰۸ سوره بقره

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلْمِ كَافَّةً وَ لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ۚ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ»

² بقره، 208

³ انفال، 61

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، همگی به اطاعت [خدا] درآیید، و گام‌های شیطان را دنبال نکنید که او برای شما دشمنی آشکار است.

آیه 208 سوره بقره (آیه سلّم) بر داخل شدن در دین اسلام یا تحت فرمان خدا در آمدن و اطاعت از امر او تأکید می‌کند. از این آیه به همراه شش آیه بعد به عنوان راهکاری برای حفظ وحدت دینی در جامعه انسانی یاد شده و تسلیم در برابر فرمان خدا را حلقه اتصال میان قلوب بشر خوانده‌اند. این آیه درباره گروهی از یهودیان نازل شد که ضمن ایمان آوردن به پیامبر اسلام (ص)، خواهان عمل بر طبق دستورات تورات از جمله تعطیلی کسب و کار در روز شنبه و حرمت گوشت و شیر شتر بودند. این آیه به آنان دستور عمل به تمامی احکام و معارف اسلام بدون استثنا داد.

2-7) شروط سلم

این آیه سه شرط برای پذیرش پیشنهاد صلح بیان می‌دارد: اول اینکه به صورت واقعی از صحنه نبرد کناره‌گیری کردند. این اعتزال در این موضع ترک قتال است. می‌گوید: اگر از کشتن باز ایستند و طلب آشتی کنند، شما را بر ایشان دستی و راهی نیست. دوم اینکه از قتال و درگیری با شما دست برداشتند. و در آخر، پیشنهاد صلح دادند. (قرائتی، 1383).

3-7) آیه 208 سوره بقره در تفاسیر

در تفسیر نمونه «سلم» به معنای صلح و آرامش دانسته و از مفهوم آیه چنین استفاده شده است که صلح و آرامش تنها در پرتو ایمان امکان‌پذیر است و اکتفا بر قوانین مادی هرگز به برچیده شدن جنگ و ناامنی از دنیا منجر نخواهد شد. در تفسیر المیزان مراد از سلم در آیه را به تسلیم شدن در برابر خدا بعد از ایمان آوردن به او دانسته شده و اینکه به صلاحدید خود و با تفسیر به رأی به غیر آن راهی که خدا و رسولش امر کرده‌اند، وارد نشوند؛ چراکه هلاکت هر قومی به دلیل رها کردن راه خدا و پیمودن راه نفس است. در این تفسیر، پیروی از گام‌های شیطان را به پیروی از دعوت‌های او که ذیل عنوان دین و به نام دین و با تزئین باطل به صورت حق به انسان‌ها ارائه می‌دهد، تعبیر کرده است؛ دعوتی که انسان‌های جاهل بدون دلیل آن را می‌پذیرند و علامت شیطانی بودن آن این است که در میان تعالیم خدا و رسولش نامی از آنها برده نشده است.

از آیه سلم چنین استفاده شده است که ایمان به خدا و تسلیم در برابر فرمان او را نقطه وحدت جامعه انسانی و رمز ارتباط اقوام و ملت‌ها دانسته‌اند که به عنوان حلقه اتصال میان قلوب بشر عمل می‌کند.

سوال 2: از نظر اسلام، سلم در عرصه‌های مختلف، چگونه دسته بندی می‌شود؟

- ✚ سلم در عرصه‌های مختلف زیست انسانی دارای مصادیقی است از جمله:
- ✚ سلم در حکومت؛ مانند: تنها تسلیم خدا بودن-تاکید بر شورا و مشورت
- ✚ سلم در اقتصاد؛ از جمله: رعایت حقوق دیگران- حلیت و پاکی کسب و معیشت
- ✚ سلم در عرصه اجتماعی؛ مانند: اصیل بودن خانواده- تزکیه و سپس تعلیم
- ✚ سلم در عرصه فردی؛ مانند: صدق در زندگی انبیاء (ع)

سوال 3: مصادیق سلم و حرب طبق آیه 208 سوره بقره، کدامند؟

قرآن حضرت ابراهیم (ع) را الگوی انسان های شایسته و سالم و دارای قلب سلیم معرفی می کند و این معرفی در حالی است که خداوند از جستجوی ابراهیم (ع) برای یافتن حقیقت و راه صلاح و صواب به نیکی یاد می کند. به عبارتی ابراهیم(ع) مراحل را که لازمه سلامتی و مقدمه کمال است، یکی پس از دیگری پشت سر می گذارد. اما مصادیق سلم و حرب در آیه 208 بقره در طول بحث خواهد آمد.

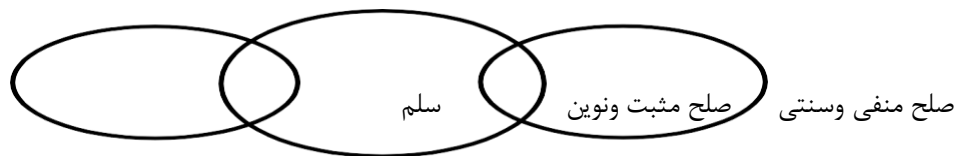
7-4) مفهوم صلح

برای یافتن مفهوم صلح با طیفی از مفاهیم روبرو هستیم که برخی در برابر مفهوم جنگ بیان شده اند و برخی به طور مستقل به تعریف صلح پرداخته اند. هنگامی که از صلح سخن می گوئیم با پدیده هایی مواجهیم که روی یک طیف قرار می گیرند. (محسنیان، 1383)

در مجموع تعاریف موجود چنین تقسیم بندی می شوند:

- تعریف باستانی: تعاریفی که از اندیشمندان یونانی چون افلاطون ارائه می شود.
- تعریف اسطوره ای: در این نوع از تعاریف از صلحی آرمانی سخن گفته می شود.
- تعریف آماری: تعریف صلح بر اساس آمار تعداد مرگ و میرها و آدم کشی های دسته جمعی.
- تعریف ضد جنگ: صلح در رابطه با جنگ و همچون مقوله ای متضاد با جنگ تعریف می شود.
- تعریف طبیعی: انسان ها، بدون آن که به صلح فکر کنند، در صلح زندگی می کنند و آن را درست مانند موضوعی کاملاً طبیعی می دانند.

نمودار شماره 1- نسبت سلم و صلح

7-4-1) اقسام صلح

7-4-1-1) صلح ایمانی

آیه 208 سوره بقره (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ۚ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ : ای کسانی که ایمان آورده اید همگی در صلح و آشتی درآید! و از گام های شیطان، پیروی نکنید که او دشمن آشکار شماست) تنها نمونه کاربرد این واژه در اعراب "سلم" در قرآن کریم می باشد.

7-4-1-2 صلح درونی

بر اساس دیدگاه قرآنی سلم و صلح اسلامی دارای ابعاد درونی است و به عالم بیرون و عینی متوقف نگردیده است.

7-4-1-3 صلح مقتدرانه

این آیه بیانگر پذیرش نوعی صلح در حالت اقتدار مسلمانان و ضعف کفار است. واژه «سلم» در تمام آیاتی که در قرآن کریم به کار رفته، گویای شرایطی است که مؤمنان در قدرت هستند و دشمنان در ناتوانی، دشمنان درخواست صلح می‌کنند و مسلمانان صلحی مقتدرانه را می‌پذیرند.

7-4-1-4 صلح عینی

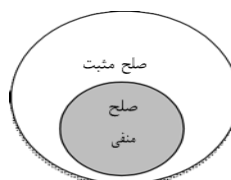
این کلمه در اعراب «سلم» گویای صلحی است که یک طرف آن را مسلمانان و طرف مقابل را کفار و دشمنان اسلام تشکیل می‌دهند. در جامعه دینی رخ می‌دهد و امری درون دینی است (بقره، 208).

7-4-2 دیدگاه های مرتبط با صلح

7-4-2-1 دیدگاه غرب

دیدگاه غربی، صلح را به دو نوع مثبت و منفی تقسیم می‌کند. "گالتونگ"⁴ صلح مثبت را الگویی از همکاری و وفاق میان گروه‌های بزرگ انسانی می‌داند. در حالی که صلح منفی عبارت است از عدم وجود یک خشونت سازمان یافته میان گروه‌ها و نژادهای قومی در یک ملت در حد یک جنگ داخلی.

نمودار شماره 2- صلح منفی، بُعدی از صلح مثبت

7-4-2-2 دیدگاه اسلام

اسلام، دین زندگی مسالمت‌آمیز جهانی است و با جامع‌نگری خط مشی سیاست داخلی و خارجی اسلام را بیان فرموده و حکم اصیل آن صلح و زیست مسالمت‌آمیز است و حقیقت جهاد ابتدایی نیز دفاع از حقوق انسانی محرومان و مستضعفان است (جوادی آملی، 1389). اندیشه آشتی میان آدمیان در سطح تمام بشریت، در سطح امت، مظهري از اندیشه صلح حاکم بر ارکان هستی می‌باشد که نظریه اصولی و اساسی اسلام است (شمس الدین، 1364). در اسلام قاعده اصلی و پایه‌ای صلح است و در قرآن و سنت جنگ به جز در شرایط خاص و استثنایی تجویز نشده است (شهید مطهری، 1368).

⁴ Galtung, 1968

صلح اسلامی متفاوت از دیدگاه‌های معمول صلح غربی است و یکی از علل اصلی کاستی و عدم توفیق تلاش‌های گذشته و حاصل نشدن صلحی ماندگار و فراگیر در دوران معاصر، تکیه نظریه‌ها و گفتمان‌های صلح بر محورهای گذار و فرعی بوده است. صلح عادلانه، قرائت صلح از مجرای عدالت است که البته خود نه تنها محتوای الگوهای صلح بلکه شکل و صورت بندی جامعه بین‌المللی معاصر را نیز با تحول و دگرگونی‌های اساسی مدنظر قرار می‌دهد. به واقع، چون عدالت به مثابه اکسیری است که آرمان بشر بوده و صلح را پایدار و استمرار خواهد بخشید، هر آنچه از نظر شکلی و محتوایی باید در تحقق این الگو انجام داد، باید به عمل آورد (ساعد، 1390).

نمودار شماره 3- صلح عادلانه

7-5) نقطه مقابل سلم

7-5-1) جنگ

به نظر می‌رسد تعریفی که کوئینی^۵ از جنگ ارائه می‌دهد، جامع است. وی می‌گوید: «جنگ هنر سازمان دادن و به کارگرفتن نیروهای مسلح برای انجام مقصود است.» (نخجوان، 1317)

7-5-2) انواع جنگ

جنگ‌ها بر اساس معیارهای مختلف به چند قسم تقسیم می‌شود.

- 0 بر اساس هدف: جنگ‌های عادلانه و غیرعادلانه
- 0 بر مبنای مقیاس‌های جغرافیایی: محلی، منطقه‌ای، فرامنطقه‌ای و جهانی (عمومی)
- 0 با توجه به انضباط و تاکتیک: منظم (کلاسیک) و نامنظم (چریکی)
- 0 بر اساس سطح جغرافیایی: دریایی، هوایی و زمینی
- 0 بر اساس قلمرو: داخلی و خارجی تقسیم می‌شوند.
- 0 بر مبنای نوع ابزار: هسته‌ای و غیر هسته‌ای
- 0 بر اساس مواد بکار گرفته شده: شیمیایی و میکروبی
- 0 بر مبنای الگوهای نامتعارف: جنگ روانی و جنگ مجازی و امپریالیسم

⁵KUEENIE

7-5-3) انگیزه‌های مادی و معنوی در جنگ

مواردی چون عشق به قدرت، سودجویی، قدرت‌طلبی، خودنمایی و نظایر آن، از جمله علل جنگ معرفی شده‌اند؛ در حالی که این موارد، معلول علت دیگری هستند. در حقیقت، علل اصلی جنگ به ابعاد مادی و روانی انسان برمی‌گردد. به بیان دیگر، جنگ از درون انسان سرچشمه می‌گیرد، به گونه‌ای که هرگاه یکی از دو بُعد انسان، بر بُعد دیگر وی غلبه پیدا کند، آن بُعد غالب، علت واقعی جنگ را می‌سازد. با وجود این که علت اصلی جنگ را یکی از دو بُعد مادی و روانی انسان تشکیل می‌دهد؛ ولی به وسیله ابزارها و اهدافی چون سیاست، اقتصاد، تکنولوژی، ایدئولوژی و مانند آن خود را نشان می‌دهد. این بدان مفهوم نیست که یک جنگ، دارای یک هدف و ابزار است، بلکه ممکن است مجموعه‌ای از ابزارها و اهداف در آن به کار گرفته شود؛ اما یکی از آنها ظهور و بروز بیشتری داشته باشد.

7-5-3-1) علل مادی جنگ

هر یک از ابزارهای مادی که برای آغاز و یا ادامه جنگ به کار می‌رود، اگر با هدف و انگیزه مذهبی، الهی، خدمت به انسانیت و نظایر آن به کار رود، در چارچوب علل معنوی جنگ قرار می‌گیرد و هرگاه جنگ، فقط با انگیزه‌ها و هدفهای اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و مانند آن همراه باشد، در آن صورت علل مادی جنگ را تشکیل خواهند داد.

7-5-3-2) علل معنوی جنگ

انسانهایی که به خدا ایمان دارند، تنها به انگیزه‌های اقتصادی، سیاسی، و مانند آن به جنگ نمی‌پردازند؛ به این معنی که یک انسان با ایمان، انگیزه‌های فوق را تحت الشعاع انگیزه‌های الهی قرار می‌دهد. در واقع در دیدگاه الهی، جنگ برای برداشتن عضو فاسدی از پیکره اجتماع، یا به منظور نابود کردن عقایدی که حیات مادی و معنوی انسان‌های دیگر را تهدید می‌کند و یا برای نجات تعدادی از انسان‌هایی که در بند ظلم و ستم هستند، صورت می‌گیرد. حضرت امام خمینی (ره) در این مورد می‌فرماید: «جنگ‌هایی که در اسلام وارد شده است برای این که اینها را از ظلمات به نور وارد کنند.» (امام خمینی، ۱۳۶۳)

7-5-4) جنگ (جهاد) در قرآن

اصل جنگ در دین مقدس اسلام پذیرفته شده، و در نظام حقوقی اسلام، برای آن قوانین و مقرراتی در نظر گرفته شده است. بر همین اساس، در زمان حیات پیامبر اسلام (ص) جنگ‌های متعددی بین مسلمانان و دشمنان آنان به وقوع پیوسته است. مورخان به بیش از ۸۰ جنگ کوچک و بزرگ در این مقطع اشاره کرده‌اند. شأن نزول آیات متعددی از قرآن کریم نیز در ارتباط با همین جنگ‌ها می‌باشد.

7-5-5) انگیزه جنگ در اسلام

به طور خلاصه جنگ به دو انگیزه صورت می‌گیرد؛

الف) جنگی که با انگیزه ایجاد زمینه تکامل انسانها و ریشه کن کردن فساد در جامعه بشری صورت می‌گیرد. قرآن مجید در این باره چنین می‌فرماید: «وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ» یعنی: و اگر خداوند بعضی از مردم را به وسیله بعضی دیگر دفع نکند زمین را فساد فرا می‌گیرد.

ب) انگیزه دیگر جنگ در اسلام، دفاع است. مسلمانان باید در مقابل عواملی که موجب تهدید آنان از ناحیه داخلی و یا خارجی می‌شود، از خود دفاع کنند. قرآن کریم در این باره می‌فرماید: «وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهَدَمَتِ صَوَامِعُ وَبِيعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا» یعنی: و اگر خداوند بعضی از مردم را به وسیله بعضی دیگر دفع نکند، دیرها و صومعه‌ها و معابد یهود و نصارا و مساجدی که نام خدا در آن بسیار برده می‌شود، ویران می‌گردد.

6-5-7) مصادیقی از جنگ های مسلمین

- ❖ جنگ با کفار و مشرکین
- ❖ جنگ علیه منافقین
- ❖ جنگ با پیمان شکنان
- ❖ جنگ علیه یاغی گری
- ❖ جنگ با کسانی که با شما می‌جنگند.
- ❖ جنگ برای نجات ستم دیدگان

7-5-7) تقسیم ارزشی جنگ در قرآن

قرآن کریم به طور کلی، جنگ هایی را که در طول تاریخ بشری به وقوع پیوسته یا خواهد پیوست، از نظر ارزشی به دو دسته بزرگ تقسیم می‌کند:

1. جنگ های «حق»، که قرآن کریم با عنوان «جهاد فی سبیل الله» یا «قتال فی سبیل الله» از آن‌ها نام می‌برد.
2. جنگ های باطل، که در قرآن با عنوان «قتال فی سبیل الطاغوت» از آن‌ها یاد می‌شود.

7-5-8) اقسام جهاد در قرآن

«جهاد فی سبیل الله» نه اختصاص به جنگ با طایفه ای خاص دارد و نه منحصر در جنگ دفاعی است. برای این منظور باید اقسام مختلف جنگ اسلامی را که در قرآن به آن اشاره شده است، برشماریم.

- ✓ جنگ با کفار
- ✓ جنگ با منافقان
- ✓ جنگ با مشرکان
- ✓ جنگ با اهل بغی

⁶ بقره، 251

⁷ حج، 40

- ✓ جهاد رهایی بخش
- ✓ دو قسم دیگر از اقسام جهاد، جنگ دفاعی و جنگ قصاصی است. این دو نوع جنگ، اختصاص به طایفه و گروهی خاص، مثل کفار، مشرکان، اهل کتاب، منافقان و ... ندارد، بلکه مسلمانان مکلفند با هر فرد یا گروهی که اندیشه هر نوع تجاوز به مسلمانان (اعم از تعدی به مقدسات دینی، عرض، ناموس، جان، مال و...) را در سر می‌پروراند، بجنگند و او را از این کار باز دارند. این نوع جنگ، «دفاع» یا «جهاد دفاعی» نام دارد.
- ✓ هم چنین مسلمانان موظفند با هر فرد یا گروهی که به مسلمانان دیگر تجاوز کرده است پیکار کنند؛ که در این صورت، جهاد مسلمانان نوعی «قصاص» و «مقابله به مثل» خواهد بود.

7-6) زیارت عاشورا

زیارت عاشورا یکی از زیارات ماثور و از حماسی ترین زیاراتی است که در مکتب تشیع صادر شده است؛ زیارتی که در آن علاوه بر سلام به خاندان مطهر پیامبر و اصحاب و یاران و فرزندان امام حسین (ع) به همراه خود ایشان، از دشمنانشان تبری می‌جوییم و بر تولی با دوستان اهل بیت تاکید می‌کنیم. در فرازی از این زیارت آمده است «إِنِّي سَلِمٌ لِمَنْ سَأَلَمَكُمُ وَ حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَكُمُ»؛ این عبارت در زیارت عاشورا، در دو جا، آمده است. یک بار به صورت مجزا و یک بار هم، همراه با عبارت «و ولی لمن والاکم و عَدُوٌّ لِمَنْ عَادَاکُم» که پس از آن بیان می‌شود. معنای ظاهری عبارت «انی سلم لمن سالمکم» این است که «من در جنگ نیستم با هر کسی که با شما در جنگ نباشد». معنای اولیه عبارت‌های بعدی نیز، برای همه روشن است: «و حرب لمن حاربکم؛ با کسی که با شما بجنگد، می‌جنگم»، «و ولی لمن والاکم؛ با دوستان شما، دوستم» و «عدو لمن عاداکم، با دشمن شما، دشمن هستم».

این فراز زیارت خط قرمز و مرز تمایزدهنده میان دشمن و دوست است؛ تعبیری که کاملاً برگرفته و منطبق بر آیه شریفه پایانی سوره فتح است که فرمود «مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ» یعنی همه مومنان به پیامبر و در دوره کنونی مومنان به آموزه‌ها و دستورات پیامبر در درون جامعه اسلامی فارغ از هر نوع مرزبندی جغرافیایی و سرزمینی با یکدیگر مهربان و رؤوف اند و با دشمنان کافر، غلیظ و شدید.

سوال: آیا «سلم» در آیه 208 سوره بقره و فراز زیارت عاشورا، در یک سیر مفهومی قرار دارد؟

هنگام بررسی واژه «سلم» در واقع سیر تشخیص و تمییز دوست از دشمن در نگاه دین تا به انتها امتداد یافته و کامل شده است. و حال زمان آن است که در پرتو «تولی و تبری» به خط کشی بین خود و دوست و دشمن خودمان که در واقع دوست و دشمن ائمه (ع) و و همان دوست و دشمن خداوند می‌باشد، رسیده ایم.

اما کلمه سلم در عبارت «إِنِّي سَلِمٌ لِمَنْ سَأَلَمَكُمُ وَ حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَكُمُ» که در برخی زیارات مانند زیارت عاشورا به کار رفته است به قرینه کلمه حرب (جنگ)، به معنای سازش و مسالمت و دوستی و رفاقت و سازگاری است.

سلم و حرب در عاشورا نوعی تعامل در رابطه یا قطع ارتباط است. این تعامل تبیین آیه نخست سوره ممتحنه است که می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّيَّ وَ عَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ: أَي مومنان! دشمن من و دشمن خودتان را به دوستی مگیرید». سخن این است که سطح تنازع یا تعامل با دیگران می‌بایست واضح و غیر قابل خلط باشد.

در آیه بعد خداوند دلیل این دستور را پیرامون حفظ چهارچوب سلم و حرب با یکدیگر ذکر می نماید و می فرماید: «إِنَّ يَثْقَوُكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَ يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَ أَلْسِنَتَهُم بِالسُّوءِ وَ وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ : بدانید که اگر بر شما دست یابند، در دشمنی چیزی کم نخواهند گذاشت. آرزوی آنها این است که شما کافر شوید».

دانشمندان برای انسان سه حوزه وجودی در نظر گرفته اند:

- حوزه بینشی (افکار و باورها)
- حوزه انگیزشی (تمایلات و احساسات)
- حوزه کنشی (رفتار و اعمال)

دلیل اینکه معارف دینی هم در سه حوزه : اعتقادات، اخلاقیات و احکام عرضه می شود، همین است. اگر بخواهیم با توجه به این مبانی سه گانه ، به مفهوم فراز مورد نظر در عاشورا پردازیم، در می یابیم که این فرازها با حوزه های یاد شده مرتبطند. واقعیت این است که مفاهیم مطرح در حوزه سلم و جنگ، مربوط به تعاملات سیاسی و فرهنگی ما می شود.

7-7-7) اربعین

12

آیین های حسینی در طول تاریخ نقش بسزایی در حیات شیعه داشته اند؛ چنان که اربعین را میتوان از عوامل گسترش تشیع دانست؛ زیرا در طول تاریخ شیعه، حرم های شریف امامان معصوم، مراکز علم، تبلیغ و ترویج دین، مبدأ قیام ها و نهضت ها، محل پیمان بستن و هم قسم شدن برای انقلاب ها و جنبش های اجتماعی و... بوده است. آیین بزرگداشت اربعین در حال حاضر، صفوف شیعیان را درهم تنیده تر می کند و موجب اقتدار آنان می گردد. از این رو شناخت اربعین و پژوهش و ژرف اندیشی درباره کارکردهای آن اهمیت بسیاری دارد. حضور شیعیان از سراسر جهان در مراسم اربعین، یکی از کم نظیرترین اجتماعات مذهبی جهان را به وجود می آورد و موجب می شود تا اقتداری وصف ناشدنی مبتنی بر قدرت نرم شیعیان به نمایش گذاشته شود؛ اما باید توجه داشت که نباید تفکرات و ایده هایی را وارد این منسک کنیم که این مسیر را تغییر دهد و آن را از کارکردهای اصلی اش تهی سازد. هم افزایی در راستای این پدیده الهی و تاریخی ضروری است و اگر آثار اربعین را به درستی احصا کنیم، می بینیم که این حادثه چه نقشی در تاریخ اسلام و تشیع داشته است.

7-7-1) کارکردهای اربعین

7-7-1-1) کارکردهای سیاسی

- تقویت هویت شیعی
- قابلیت بسیج کردن مردم
- بازخوانی حادثه خونین عاشورا
- تقویت مناسبات میان ایران و عراق
- پاسداشت یاد و خاطره امام حسین (ع)

- وحدت امت اسلامی در سایه ارادت به اهل بیت(ع)
- نمایش طیفی از مشترکات اعتقادی، ارزشی و آرمانی
- نمایش قدرت عظیم و فروخته توده های انسانی مؤمن
- تقویت خودآگاهی دینی و احساس زندگی در قامت یک امت
- افزایش قدرت نرم تشیع، امنیت سازی و ارتقای وحدت ملی در عراق
- پیوند روحیه آزادی، عزت طلبی و ذلت گریزی با ماهیت راهپیمایی اربعین
- زنده نگه داشتن روحیات حماسی و دلاوری و شجاعت در افراد و رواج و ادامه آن
- گسترش امید و امیدواری در اوضاع سخت و طاقت فرسای بحرانی در میان شیعیان
- زمینه سازی برای تحقق کنش های متعهدانه در راستای تأمین اهداف جهانی اسلام
- زنده نگه داشتن و تقویت روح جمعی و نیز استمرار مبارزات ائمه اطهار(ع) در میان امت
- توجه به جامعه و حکومت آرمانی که امام زمان(عج) پس از ظهور خود تشکیل خواهد داد.
- احیای روحیه انتقام از ستمکاران با تبیین ظلم هایی که بر ائمه اطهار(ع) و پیروان آنان در طول تاریخ رفته است.
- وحدت بخشی به جهان اسلام (مراسم پیاده روی اربعین نمایش اقتدار شیعه در برابر دیگر فرق اسلامی نبوده و نیست؛ بلکه نمایش اقتدار جبهه حق در برابر ظلم جهانی است).
- ترویج روحیه حق طلبی و عدالت خواهی و تأکید بر احقاق حق و اجرای عدالت به عنوان مهمترین آرمان شیعه (این کارکرد را از خلال مضمون زیارتنامه ها به روشنی میتوان دریافت).

2-7-7-1 کارکردهای اجتماعی

آیین های اجتماعی به حکم کارکردهایی که در زندگی آدمیان دارند، تداوم، گسترش و ماندگاری می یابند. در این میان آیین های مذهبی چون نقش و کارکرد مؤثرتر و پاسخگوتری دارند، بیش از دیگر سنت ها مورد اقبال و توجه مردم واقع می شوند. آیین های عاشورایی یا حسینی در فرهنگ شیعی از این مقوله است که به حکم کارکرد بنیادین و پاسخگویی به نیازهای فکری - فرهنگی، روز به روز شکوفاتر و گسترده تر می شود. از کارکردهای اجتماعی اربعین میتوان به موارد ذیل اشاره کرد:

- تعالی جویی و فضیلت طلبی
- کنترل غیر مستقیم انسان ها
- تألیف قلوب و تقویت روح اخوت
- تقویت ارتباطات و مناسبات انسانی

- انسجام اجتماعی (تقویت روح جمع گرایی)
- تربیت اخلاقی با به پا داشتن شعائر الهی و باورهای معنوی
- الگوسازی مبتنی بر دین باوری و رعایت هنجارها، ارزشها و اخلاقیات
- جهان اندیشی (طبق تنها گزارش غربی از اربعین در یکی از خبرگزاری های کشور آلمان، در این راهپیمایی، اغلب مذاهب اسلامی و ادیان مختلف اعم از مسیحی، صابئی، ایزدی و از شصت کشور حضور داشته اند).

3-1-7 کارکردهای فرهنگی

در پیاده روی اربعین پیام های زیادی دارد. امت اسلامی، حرکتی فرهنگی را به نمایش می گذارد. در این حرکت افراد با جنس، سن و فرهنگ های مختلف، هدفی مشترک دارند. این اثر، حماسه حسینی بعد از سال هاست. از جمله کارکردهای فرهنگی اربعین می توان به طور خلاصه به موارد زیر اشاره نمود:

- حیات بخشی به شیعه
- اربعین پدیده کلان فرهنگی
- تبلور آموزه های مذهبی و دینی
- آشنایی با ظرفیتهای گردشگری مذهبی

4-1-7 کارکردهای دینی و تربیتی

از کارکردهای فرهنگی اربعین، آثار تربیتی آن است. فرهنگ زیارت، علاوه بر ثواب هایی که در احادیث برای زائران ائمه بیان شده، کارکردها و آثار تربیتی نیز به همراه دارد. از جمله فوائد تربیتی زیارت میتوان به این مسائل اشاره کرد:

- ارائه الگویی مناسب برای جامعه
- افزایش معرفت زائر و آموختن معارف دینی از خلال زیارت نامه ها
- آشنایی با مقام امامان و تحکیم رابطه ولایی بین انسان با اولیای خدا
- زمینه سازی فضای مذهبی حرم ائمه (ع) برای ترک گناهان و کسب فضائل

8. جمع بندی

با توجه به ساخت معانی آیات بررسی شده و تحلیل واژه «سلم» در این آیات می توان نتیجه گرفت که: واژه سلم در بر گیرنده مفهوم صلح درونی و هم به صلح بیرونی و عینی است. این واژه در اعراب «سلم» که در آیه 208 سوره بقره بررسی شد، بیانگر صلحی ایمانی و درونی است و گویای رویکردی مثبت به صلح است که علاوه بر جنگ ستیزی، تمامی عوامل واقعی برهم زننده

صلح را در نظر دارد. «سَلِم» در شکل اعرابی «سَلِم» در قرآن کریم ناظر به تعریف صلح در برابر جنگ و صلح عینی است، صلحی میان جامعه ایمانی و غیر ایمانی.

البته از آنجایی که بر عدالت، اخلاق و حدود الهی در صلح تأکید دارد و حفظ عزت و اقتدار را در نظر دارد، با مفهوم صلح عینی در نگاه غربی که صرفاً در برابر جنگ تعریف می‌گردد تفاوت دارد و پذیرنده هرگونه صلح و سازش نیست. چرا که قرآن کریم تسلیم در برابر خداوند متعال و گسترش صلح درونی و ایمانی را ضامن تحقق صلح در تمامی ابعاد و مقابل همه علل نابود کننده صلح، تلقی می‌کند.

جدول شماره 4- تحلیل سَلِم و سَلَم

سَلِم	سَلَم
بیرونی مؤمنین و کفار	درونی جامعه ایمانی
تهدید سلم: تهدید سخت	تهدید سلم: تهدید نرم
صلح منفی	صلح مثبت

15

8-1) اربعین جریان ساز

جریان سازی: اربعین حسینی جرقه های عاشورایی را شعله ور، و آن را به یک جریان تبدیل می کند و دعوت به زیارت اربعین و پیاده رفتن در این مسیر، دعوت به همین جریان سازی است. آذرخش عاشورا در اربعین به آتشی شعله ور تبدیل می شود و قطره های باران آن، رودخانه اربعین را به وجود می آورد؛ رودخانه ای که می تواند حرکت ایجاد کند و تغییر به وجود آورد. انسانهایی که در عاشورا احساس عاشورایی پیدا کردند، امروز باید احساساتشان را به یکدیگر ضمیمه کنند و بفهمند که تعداد عاشوراییان و احساس ها و نگاه های عاشورایی چقدر زیاد است و این انسانها چقدر همدل، هم رأی و هم هدف اند؛ یعنی کسی که در مکتب عاشورا تربیت شده است، حالا باید دستاوردهای معرفتی، معنوی، روحی و اخلاقیاش را به مشارکت بگذارد. بنابراین نقش جریان سازی اربعین مهم است.

ظرفیت سازی: از مهمترین آثار و کارکردهای اربعین، ظرفیت سازی است. وقتی بتوانیم فرهنگ عاشورایی را شکل دهیم، ظرفیت سازی رخ می دهد؛ چراکه انسان عاشورایی از خود خواهد پرسید حال چه باید کرد تا عاشورا امتداد یابد، ایجاد این ظرفیت، برعهده اربعین است.

نماد سازی: این نماد نماد ایرانی عاشورا خواهد بود؛ درحالی که اربعین فرصتی فراهم می کند تا این درونمایه با حضور همه کسانی که می توانند در این الگوسازی نقش داشته باشند و تعامل کنند، حرکتی ایجاد کند و از درون این تعامل، همه افراد و گروه ها برای وضعیت موجود و آینده خودشان، مدلسازی و الگوسازی کنند.

8-2) نقش مومنان

واژه «کافه» به معنای جمیع است، از این رو حکم سازش، اتحاد و برادری، ویژه فرد یا افرادی غیر معین یا همه با کیفیت خاص نیست تا با امتثال برخی، از دیگران ساقط باشد، چنان که در واجب کفایی چنین است. چون هر فرد، هم حیثیت فردی دارد و هم بعد اجتماعی، حکم آیه به یکایک افراد، و البته به لحاظ حیثیت اجتماعی آنان، اختصاص دارد، از این رو آحاد مؤمنان مخاطب این آیه‌اند و تکلیف جداگانه دارند (جوادی آملی، 1389).

8-3) دسته بندی فرامین الهی از حیث منشاء اتخاذ

ما دستورات دین را در قالب توصیه هایی که از عبارات روشن قرآنی و نیز از تبیین و نمود آنها در قول و فعل انبیاء (ع) و معصومین (ع) دریافت می کنیم. ارشادات ائمه (ع) به دو شکل قابل استنتاج و دریافت است:

➤ در قالب مضامین و اقوال؛ مانند: ادعیه- نامه ها - خطبه ها

➤ در قالب مناسک و شعائر مذهبی آیینی؛ از جمله:

❖ گرامیداشت ایام الله

• عید فطر

• عید قربان

• عید غدیر

• عاشورا

• اربعین

❖ زیارت و صیانت از مساجد و حرم ائمه (ع)

9. یافته ها

قرآن کتاب راهکارها و راهبردهای تحقق جامعه سالم است. شاخص های سلم جامعه بستگی به شناسایی شاخص های محتوای قرآن و ماهیت قلب سلیم و نیز دستاوردهای حیات طیبه دارد.

زیارت نامه عاشورا به عنوان ماثوره ای شاخص از قول ائمه (ع) که مبانی کلامشان آیات قرآن می باشد، انسان های آزاده و به ویژه شیعیان را در مسیری قرار می دهد که برای سعادت مند شدن خود را در میزان و معیاری قرآنی روایی قرار دهند. و البته اربعین به مثابه نماد رسیدن نسل عاشورایی به نقطه آغاز این راه، می تواند حاوی ره آوردی عظیم باشد.

با بررسی مفاهیم و مسائل و اهداف نهفته در واژگان کلیدی مرتبط با سلم قرآنی و عاشورایی، شاخص های این سلم آشکار گردید. در این پژوهش منطق و قوانین قرآن در آیه 208 سوره بقره، و فراز «سلم» زیارت عاشورا نشان داده شد. قلب سالم عامل ساخت جامعه سالم و جامعه سلیم، موتور حرکت جوامع به سمت سلم و حیات توأمان امنیت و سلامت است.

10. پیشنهادات

این مقاله به بررسی نقش زیارت عاشورا به استناد آیه موردی از قرآن پیرامون نحوه زیست اجتماعات بویژه شیعیان در سلم و صلح پرداخته است؛ لذا پیشنهاد می شود نقش خطبا و آموزش و پرورش در تعلیم کامل و صحیح ارشادات معصومین (ع) در ادعیه و زیارات مورد پژوهش قرار گرفته و آسیب شناسی گردد.

11. منابع

فتحی، ابراهیم (1401)، بازنمایی انتظارات و خواسته های سیاسی اجتماعی مشارکت کنندگان کشورهای مختلف در راهپیمایی اربعین، مطالعات بیداری اسلامی، سال یازدهم، شماره سوم.

سامانی، سید محمود (1397)، کارکردهای سیاسی - اجتماعی و فرهنگی اربعین حسینی، فرهنگ زیارت، شماره 35.

موسوی، سید فضل الله (۱۳۹۴)، اسلام پیام آور صلح و دوستی، ناشر خرسندی، چاپ سوم.

جمعی از نویسندگان پژوهشکده حج و زیارت (1394)، مجموعه مقالات اربعین، ناشر مشعر.

جواهری، محمدرضا (1395)، شاخص های جامعه سالم از منظر قرآن، راهبردهای ارتقاء سلامت، مجله طنین سلامت، دوره چهارم، شماره 2.

قطب، سید محمد (1391)، اسلام و صلح جهانی، مترجم خسرو شاهی، سید هادی و قربانی، زین العابدین، ناشر دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

محمدی سیرت، حسین (1392)، صلح و سلم در قرآن کریم، دو فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات قرآن و حدیث، سال ششم، شماره دوم، پایپی 12.

سلطان محمدی، ابوالفضل (1385)، جنگ و صلح در حدیث، علوم سیاسی: شماره 34.

شیرودی، مرتضی (1384)، جنگ - انواع - انگیزه ها و جنگ تحمیلی، رواق اندیشه، شماره 46.

سلیمانی رامسری، مهدی (1379)، نگرشی کوتاه بر حماسه پیروز کربلا، ناشر ناصر.

مطهری، مرتضی (1371)، کتاب حماسه حسینی، ناشر صدرا.

علوی نژاد، سید حیدر (1377)، انسان سالم از دیدگاه قرآن، پژوهش های قرآنی، شماره 15 و 16.

سایت های: ویکی فقه، ویکی شیعه، حوزه نمایندگی ولی فقیه در امور حج و زیارت، پرسیمان دانشگاهیان، پرتال جامع علوم انسانی، پایگاه اطلاع رسانی آثار آیت الله مصباح یزدی.

Title:

Analyzing the truth of "Selm" in Ashura pilgrimage with reference to verse 208 of Surah Al-Baqarah and introducing Hosseini's Arbaeen as one of its practical examples.

Abstract:

Before the realization of world peace, Islam starts "peace and peace" from the conscience and the inside of man. Then it is realized in the family environment and after that in the community and in international arenas and among all nations.

18 The contents of the verses and narrations indicate the priority of peace over war, and it considers it necessary to accept the offer of peace from the enemy. In this peace, the parties are required to comply with obligations, which in case of violation by the other party, the peace contract is also violated.

The Qur'an expresses peace, peace and its principles and foundations through verses. These principles are also mentioned in the words of the Imams (AS) and Aba Abdullah Hussein (AS) as a symbol and a symbol of humanity in standing up against the Taghut with his oppressed martyrdom, draws a field in which those present define it as part of the realm of standing, freedom and dignity. and this definition is accepted by non-Shiites and non-Muslims as well.

Therefore, with a phrase from the Ashura Pilgrimage, it has been sought to find and prove those Qur'anic principles in the words of the Innocents, peace be upon them.

In the current research, by applying the methods of content analysis and linguistic semantics, an attempt has been made to understand and understand the meaning of the word "Salam" in verse 208 of Surah Al-Baqarah, then by referring to the correct understanding of it, the verse "Salam" in the pilgrimage of Ashura has been explained. . with the aim of redefining the Arbaeen movement (in the form of recent years) as one of its practical examples.

Key word: Selm, Hosseini's Arbaeen, Ashura pilgrimage, practical examples, verse 208 of Surah Baqarah